

Södertörns högskola, Lärarutbildning med interkulturell profil 210 hp
Examensarbete 15hp | Utbildningsvetenskap C- Avancerad nivå, Höstterminen 2011

Barns lärande och meningsskapande i den fria leken

- En intervjustudie om fem pedagogers syn på den fria leken och den fria lekens lärande och utveckling.

Av: Petra Serti
Handledare: Åsa Larsson

Södertörns högskola

Kurs: Utbildningsvetenskap C

Barns lärande och meningsskapande i den fria leken

- En intervjustudie om fem pedagogers syn på den fria leken och den fria lekens lärande och utveckling.

Författare: Petra Serti

Handledare: Åsa Larsson

Examinator: Staffan Nilsson

Abstract

Title: children's learning and meaning in the free play.

- An interview study about five pedagogues' vision of the free play relevant to learning and development.

The purpose of this thesis is to study five pedagogues' view of the free play and their view of the importance of the free play for children's learning and development.

I have chosen to use a qualitative research method in the form of interviews with five pedagogues from a preschool. The main research questions asked were:

- What have the pedagogues of view on the free play?
- How important believe the pedagogues that the free play is for children's learning and development?

What has emerged in the study is that educators have a positive view of the free play. They believed that the free play is important for children's skills. This is also shown in the literature as presented in the research survey.

The result of the importance of play for children's learning and development according to educators is that children learn to use imagination, social interaction with one another and show empathy and sympathy. The results also showed that the free play may have barriers that lead to conflicts among the children. Most educators felt that their presence is important to support and develop the play.

Nyckelord: pedagoger, fri lek, förskola, lärande och utveckling.

Keywords: pedagogue, free play, preschool, learning and development.

Autumn term: 2011

Author: Petra Serti

Tutor: Åsa Larsson

Förord

Detta examensarbete har varit mycket givande samt gett mig nya kunskaper och synsätt på hur pedagoger förhåller sig till barns fria lek. Att genomföra denna studie har varit både roligt och intressant, men det har även varit tidskrävande.

Jag vill tacka pedagogerna som deltagit i min undersökning och som tagit sig tid för mina intervjuer. Jag vill främst tacka min handledare, Åsa Larsson, för allt stöd, glädje, uppmuntran och inspiration inför denna studie.

Ett stort tack till min man Maikel Ablahad som har hjälpt mig att hålla gnistan vid liv.

Petra Serti

Innehållsförteckning

1. Inledning och Bakgrund.....	7
1.1 Disposition	8
2. Syfte och Frågeställningar	8
2.1 Avgränsning	9
2.2 Vad säger styrdokumentet om lek?	9
3. Tidigare forskning om lek och fri lek	11
3.1 Vad innebär lek?.....	11
3.2 Den fria leken	13
3.3 Vad har den fria leken för betydelse för barns lärande och utveckling?	14
3.4 Pedagogers roll i leken	15
4. Teorier ur ett historiskt perspektiv	17
4.1 Lev S. Vygotskijs teorier.....	17
4.2 Jean Piagets teori	18
5. Metod	19
5.1 Material	19
5.2 Urval.....	19
5.3 Kvalitativa intervjuer/ Validitet och Reliabilitet/Generaliserbarhet	21
5.4 Genomförande	22
5.5 Bearbetning och analys av intervjuer	22
5.6 Etiskt ställningstagande	24
6. Resultat och Analys av intervjuer	25
6.1 Fri lek och lärande.....	25
6.2 Den fria lekens betydelse för barns utveckling	31
6.3 Resultat i förhållande till tidigare forskning	33

6.3.1	Fri lek och lärande	33
6.3.2	Den fria lekens betydelse för barns utveckling	35
7.	Slutsatser och Slutdiskussion	36
7.1	Metoddiskussion.....	36
7.2	Avslutandediskussion.....	37
7.3	Förslag på fortsatt forskning	39
7.4	Relevans studie för läraryrket.....	39
7.5	Avslutning	40
8.	Käll- och Litteraturförteckning	43
9.	Appendix	46
	Bilaga 1 Missivbrev	46
	Bilaga 2 Intervjufrågor	47

1. Inledning och Bakgrund

Under min lärarutbildning med inriktning på förskolan och skolans tidigare år, har den fria lekens betydelse diskuterats både på föreläsningar och seminarium. Den fria leken har alltid intresserat mig men jag har dock aldrig lyckats få svar på hur den fria leken påverkar barns lärande och utveckling.

När jag själv gick i förskola hade leken ingen betydelsefull plats i förskolan och man var dessutom inte medveten om lekens påverkan i samma utsträckning som idag. Jag fick ofta höra ”har du bara lekt idag”? när jag kom hem från förskolan.

Innan jag började på lärarutbildningen arbetade jag som vikarie på olika förskolor.

Jag hade inte så mycket kunskap om lekens betydelse då, men jag hade en aning om att barn lär sig och bearbetar saker genom leken. Det var oroväckande att så många pedagoger inte verkade sätta så stort värde på leken. Denna erfarenhet har gjort att jag vill ta reda på pedagogers syn på den fria lekens betydelse för barns lärande och utveckling.

I läroplanen för förskolan betonar man vikten av leken för barns lärande och utveckling. De beskriver att: *”Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande ska prägla verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter”* problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter” (Lpfö98 reviderad 2010, s.6).

Ole Fredrik Lillemyr (2002, s.11) beskriver att leken är en viktig del i förskolans verksamhet och att barns möjligheter att leka i förskolan är en central del i det sociala. Vidare beskriver han att i den fria leken så använder barnen sin fantasi för att lära och utforska sin omvärld, leken är en frivillig aktivitet som barnen själva väljer att delta i.

Genom intervjuer med pedagoger hoppas jag att få svar på mina funderingar kring hur de ser på den fria leken i förskolan. Denna studie ska belysa lekens betydelse för barns lärande och utveckling.

1.1 Disposition

Jag börjar med att presentera mitt syfte och mina frågeställningar samt min avgränsning till denna studie. Därefter presenterar jag tidigare forskning om lek, fri lek, lekens betydelse för lärande och utveckling samt pedagogers roll i leken.

I den teoretiska ramen tar jag upp och tydliggör lekens betydelse utifrån ett historiskt perspektiv, Vygotskij och Piagets teori om lek.

I metoddelen presenterar jag material, urval, genomförande, bearbetning och analys av intervjuer, etiska ställningstaganden och kvalitativa intervjuer, validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.

Intervjuerna har jag delat upp i teman där jag beskriver vad pedagogerna har sagt under intervjuerna och analysera det empiriska resultatet med litteraturen.

Det resultat jag kommit fram till, presenterar jag i form av en sammanställning där jag diskuterar mitt metodval. Analysdelen presenteras ihop med den teoretiska anknytningen och därefter avslutar jag denna studie med förslag på fortsatt forskning och vilken relevans min studie har för läraryrket.

2. Syfte och Frågeställningar

Syftet med den här studien är att undersöka, tolka och beskriva fem pedagogers syn på den fria lekens betydelse för barns lärande och utveckling.

Frågeställningarna presenteras nedan.

Vad har pedagogerna för syn på den fria leken?

Vilken betydelse anser pedagogerna att den fria leken har för barns lärande och utveckling?

Utifrån dessa frågeställningar har jag valt att kategorisera mitt empiriska material i två teman.

Dessa teman är:

- Fri lek och lärande
- Den fria lekens betydelse för barns utveckling (se sidan 25).

2.1 Avgränsning

Till en början funderade jag på att studera om den fria leken ur barns perspektiv. Vad anser barnen att de själva lär sig när de får välja sina aktiviteter?

Jag hade då för avsikt att observera barnen för att veta vad de lär sig i den fria leken. Efter noggrant avvägande insåg jag dessvärre att detta inte skulle kunna undersökas på en sådan kort tid, dessutom är det näst intill en omöjlighet att dra slutsatser om vad barnen lär sig genom observation av dem.

2.2 Vad säger styrdokumentet om lek?

Vi pedagoger ska arbeta efter läroplanen för förskolan, därför det är viktigt att belysa det som beskrivs i läroplanen om leken, utveckling och lärande eftersom det är dessa riktlinjer vi pedagoger kommer att följa. I läroplanen betonas det vid ett flertal tillfällen att leken har en betydande roll i förskolan.

Alla som arbetar i förskolan ska följa de normer och värden som anges i förskolans läroplan och bidra till att förskolans uppdrag genomförs” (Lpfö 2010 s, 8).

I läroplanens grundläggande punkter förekommer det att förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. För-

skolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg (Lpfö 98 reviderad 2010 s, 5).

”Förskolan ska erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Leken ska inspirera barnen att utforska omvärlden” (Lpfö 2010 s, 6).

Läroplanen beskriver att förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar:

- utvecklar sin nyfikenhet och sin lust samt förmåga att leka och lära,
- utvecklar självständighet och tillit till sin egen förmåga,
- känner delaktighet i sin egen kultur och utvecklar känsla och respekt för andra kulturer
- utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama (Lpfö 2010 s, 9-10).

Jag kan utifrån styrdokumentet se att barn har rätt till lek. Jag ser även att leken är viktig för barns lärande och utveckling i förskolan. Därför ska de olika verksamheterna erbjuda barnen en miljö som utmanar och lockar till lek.

3. Tidigare forskning om lek och fri lek

Många forskare har undersökt fri lek respektive lek såväl som lekens betydelse för barns lärande och utveckling. Det finns olika teorier om fri lek och lek samt hur pedagoger ska förhålla sig till barnens lek. Utifrån mitt syfte och mina frågeställningar kommer jag att presentera olika forskares syn på fri lek och lek, och vad som skiljer de olika teorierna från varandra.

3.1 Vad innebär lek?

Gunilla Lindqvist (1996, s.71) anser att leken ger en kännedom om världen, när barnen leker så utför de orealistiska förhoppningar och önskemål då leken blir en metod för att uppfylla dessa önskningar och behov. Hon beskriver även att det är via leken som barnen skapar en fantasi som förstärker deras uppfattningar om världen. Lindqvist (1996, s.70) menar även att leken är ett möte mellan barns inre tankar och känslor respektive barns yttre verklighet.

Lillemyr (1990, s. 9) skriver att det är svårt att avgränsa barnens lek, leken fyller en livsfunktion där barnen bearbetar olika konflikter som de möter och upplever i det verkliga livet.

Genom leken utvecklas barns sociala och kommunikativa dugligheter där de samspekar med varandra. Lillemyr (1990, s.9) menar att leken skapar barnens identitet och självförtroendet hos barnen utvecklas genom att ta ansvar och visa empati för varandra. Han beskriver vidare lekens allmänna egenskaper, där han anser att dessa följande företeelser nedan är viktiga för att förstå leken som begrepp där de även fungerar bra som utgångspunkter enligt Lillemyr (1990).

1. Leken är ett typiskt sätt för barnet att vara och bete sig på, en karaktäristisk och egenkap i förskolebarnets liv som står i kontrast till de aktiviteter som inte är lek.

2. Lek är en aktivitet som i sig själv engagerar barnet och som alltså verkar motiverande. I detta ligger en klar fingervisning om att barns lek har ett stort praktiskt värde för pedagogiken, i synnerhet på daghem och förskolor.
3. Lek är en allsidig aktivitet som snabbt kan ändra karaktär, från stort allvar till glädje och skoj, från livfull fantasi till utpräglad rutin.
4. Leken fyller många funktioner för barnet. Exempel på sådana funktioner är följande:
 - lek som problemlösning – barnen utforskar omgivningen och utvecklas i kreativ riktning
 - leken stimulerar utvecklingen på många olika områden (intellektuellt, socialt, emotionellt, motoriskt)
 - genom leken utvecklar och stärker barnet sin identitet och självkänsla
 - i leken får barnet tillfälle att pröva sina åsikter, värderingar och normer
5. Leken är en viktig företeelse i samhälle och kultur. Lek leder inte enbart till utveckling och kunskaper som är viktiga för barnet senare i livet, den är också en central del av barnkulturen.

(Lillemyr, 1990 s.18-19).

Charlotte Tullgren (2003, s.19) beskriver i sin avhandling att leken bidrar till barnets utveckling och lärande. Tullgren (2003) beskriver även att vuxna inte ska störa barnens lek men viktigt att se till att tid, material och utrymme finns tillgänglig. Tullgren citerar från SOU (1972:26 s.175) att ”låtsasleken ger barnet tillfälle att improvisera och träna nya och nödvändiga moment, som för tillfället är aktuella för barnet, utan att krav på anpassning från omgivningen, vilket är betydelsefullt från inlärningssynpunkt” (Tullgren, 2003 s.19). Hon beskriver även att leken har den positiva betydelsen för barns lärande och utveckling.

Birgitta Knutsdotter Olofsson (1996 s.50) ser leken främst som en kommunikativ förmåga och en social företeelse. Knutsdotter Olofsson (1996 s.50) beskriver även att leken är en bear-

betning och ett förhållningssätt till verkligheten där barnen använder sin fantasi, i leken är allt möjligt. Genom att leka bearbetar barnen även sina inre känslor enligt Knutsdotter Olofsson (1996 s.50).

3.2 Den fria leken

Torben Rasmussen Hangård (1979 s.93) nämner att när man talar om fri lek, tänker de flesta på barn som här och nu leker vad de har lust till. Han tar även upp tre lekmönster som samverkande faktorer:

1. Barnets sociala förutsättningar.
2. Barnets utvecklingsstadium
3. Den pedagogiska miljön i förskolan och de allmänna förhållandena i samhället (Rasmussen Hangård (1979 s.93)).

Rasmussen Hangård (1979 s.94) beskriver även att ju äldre barnen blir desto mer angelägna blir barnen om att lekens innehåll ska stämma överens med den sociala verkligheten. Han framställer även att en del barn använder samma tema för leken gång på gång. Det kan vara tecken på att barnen har svårt att komma till rätta med vissa sidor av verkligheten (Rasmussen Hangård 1979 s.94).

Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003 s.196) menar att den fria leken innebär att barnen får möjligheter att påverka och bestämma över sina leksituationer. Genom den fria leken kan barnen fantisera och tänka kring olika företeelser. Vidare nämner författarna att den fria leken ger möjlighet till inflytande och delaktighet där barnen själva avgör med vem de vill leka med. barnen lär sig att regler, turtagande, hänsyn och respekterar varandras önskemål.

Rasmussen Hangård (1993) beskriver att innebörden av leken existerar i ett spänningsfält. Och att leken gör det möjligt för människan att utveckla sin personlighet men då måste människan sätta hela sin personlighet på spel för att leken ska lyckas. Han framställer även att fri lek är något barnen får välja själva deras lekar blir fria från vuxnas inblandning (Rasmussen Hangård, 1993 s.32-33).

Lillemyr (2002 s.45) menar att leken skapar glädje och nöje hos barnen. Lekens kännetecken är en frivillig aktivitet som barnen själva väljer att delta i.

Knutsdotter Olofsson (1996 s.134) framställer att i den fria leken så är det barnen som agerar med egna initiativ utan att de påverkas av vuxnas attityder eller material och miljön.

Knutsdotter Olofsson (1996 s.239-240) beskriver att den fria leken skiljer sig från de andra planerade lekarna i verksamheten. Där man har en plan, material, ett mål i den planerade leken. Men enligt författarna är låtsasleken en lek och inte det som är planerat av vuxna. Barnen ska få välja material och bestämma vad de vill leka med. Författarna skriver vidare när barnen leker vill de helst leka utan att bli bedömda eller styrda av vuxna och att barnen leker för att de tycker att det är spännande och roligt.

3.3 Vad har den fria leken för betydelse för barns lärande och utveckling?

Lillemyr (1990, s.20) redogör för lekens betydelse och värde utifrån tre perspektiv.

1. Lekens psykologiska betydelse. Genom leken får barnen upplevelser och erfarenheter, de lär sig och utvecklas: inte minst lär de sig samspela med andra.

2. Lekens sociala och kulturella betydelse – den roll som leken spelar för att föra barnkulturen vidare och för att socialisera barn till olika subgrupper och sociala system.

3. Lekens pedagogiska betydelse – leken som ett led i uppfostran och hur den används som pedagogiskt hjälpmedel.

(Lillemyr, 1990 s.20).

Lillemyr (2002 s.64) anser att lärandet i den fria leken ger barnen möjligheter att få undersöka och bearbeta sina kunskaper. Han beskriver även att barnen är leken och lärandet är något som sker i barnen. Enligt Lillemyr (2002) blir lärandet mer meningsfullt för barnen när de får testa och utforska företeelser själva. Det är genom leken som barnen utvecklar sin självkänsla.

Lillemyr(2002 s.34) refererar till Samuelsson och Sheridan(1999) där de beskriver att leken är en viktig grund för barns lärande och utveckling. Genom leken stimulerar barnen språket, kreativiteten, sociala samspel, och fantasin.

Knutsdotter Olofsson (1996 s.198) anser att i den fria leken utvecklas barnens sociala kompetens, språk och samarbete. ”Med fantasins hjälp tränar barnen i lek sin inlevelseförmåga och medkänsla”(Knutsdotter Olofsson, 1996 s.198).

Christina Wahlund beskriver i Karin Grönvalls (1990 s.10) bok ”*utan lek inget liv-19 variationer på ett tema*” att utan lek ingen utveckling, hon beskriver lekens grundläggande betydelse för barn är en viktig del i barns liv. Barnen förstår omvärlden och i leken upptäcker barnen sin svaghet och styrka men även intressen. Wahlund beskriver att leken erbjuder barn att utvecklas socialt, emotionellt, interkulturellt och fysiskt (Grönvall, 1990 s.12-13).

Margareta Öhman (1996, s.105-106) beskriver att den fria leken är när barnen själva får välja en aktivitet. Genom den fria leken så finns det möjlighet för barnet att visa och utveckla sin individualitet.

3.4 Pedagogers roll i leken

”Bland förskollärare har det på senare år rått en del oenigheter om vilken betydelse man bör tillerkänna den fria leken i förskolans dagliga liv. En del är övertygande om att förskolans ramar skall vara så vida att barnet spontant kan sätta igång med vad det omedelbart får lust till. Andra menar att den fria leken har underordnad betydelse jämfört med de vuxenstyrda aktiviteterna” (Rasmussen Hangård, 1979 s.93).

Rasmussen Hangård (1993 s.34) anser att barn oftast kommer till de vuxna och beklagar sig över att de inte får vara med. Då är det viktigt att skilja på när ett barn konsekvent hålls utanför eller när de nekas för att de andra barnen vill leka själva dvs. när de vill vara fria från andra barns inblandning. I gengäld ska den vuxne hjälpa till i de fall det är ett barn är utanför.

Eli Åm (1993 s.135) hävdar att vuxna inte bör delta i barnens fria lek eftersom det blir besvärligt för barnen. Åm beskriver däremot att om man är inbjuden i leken som vuxen av barnen så ska jag som gäst i barnens lek låta barnen ha sin makt i leken över de vuxnas.

Åm (1993, s.26) beskriver även att leken kan ha hinder, brist på utrymme, sociala förhållanden och konflikter kan uppstå i leken.

Eva N. Björn (1990, s.94) beskriver att leken är svårt utrotningshotad om barn får för litet stimulans och nya intryck, barn hålls tillbaka av konventioner om hur man bör och ska använda miljö och material. Hon menar vidare att barnen hindras på grund av de vuxnas rutiner där arbetslaget har stora barngrupper, stress och krävande arbetsmiljö.

Noren (1990) hänvisar till Gunni Kärrby(1990) då Gunni konstaterar att arbetsmiljön i förskolan påverkar stress och skapar konflikter bland barnen om utrymmet är litet (Noren 1991, s.95).

4. Teorier ur ett historiskt perspektiv

I detta avsnitt kommer jag att lyfta fram Vygotskij's kulturella synsätt på lek och Piagets teorier om barns utveckling av lek. Leken har genom historien varit en viktig förutsättning i barns liv.

Lindqvist (1996) beskriver att leken i den kulturhistoriska teorin är medvetandet som är centralt för individens utveckling, genom leken så utvecklar barnen sitt medvetande om världen. Lindqvist beskriver att enligt Vygotskij så kan barnen i leken realisera orealistiska önskningar. ”Leken är källan till utveckling och skapar den potentiella utvecklingszonen. I leken befinner sig barnet alltid över sin medelålder, över sitt dagliga beteende: i leken är det som om barnet vore huvudet högre än sig själv” (Lindqvist 1996, s.70).

4.1 Lev S. Vygotskij's teorier

Tomas Kroksmark(red) (2003, s.450) menar att Vygotskij's teorier är mer inriktade på människan, av den kulturella och sociala världen som påverkar utveckling och lärande. Vygotskijs proximala utvecklings zon (den närmaste utvecklingszonen) har fyra steg och dessa fyra steg är ett verktyg för barns lärande och utveckling. Han menar att de vuxna ska hjälpa och stötta barnen för att nå lärandemålet.

Det första steget som Vygotskij beskriver är att barnet utvecklar sin kapacitet med hjälp av en annan person som är mer kapabel än barnet själv. Den andra nivån har barnet utvecklat en egen kapacitet där de själv kan lösa olika problem utan någons närvarande. ”På den tredje nivån är den nya kapaciteten internaliserad och automatiserad”. På den fjärde nivån så återgår man tillbaka till steg två, detta kallar Vygotskij för desautomatisering (Kroksmark 2003, s.451).

Lindqvist (1996) beskriver Vygotskij's kulturella synsätt på lek, på så sätt menar han att leken är ett sätt att reproducera och lära sig det sociala livet (Lindqvist 1996, s.68). Vygotskij anser att alla människor, även barnen är kreativa. Reproduktionen hör ihop med minnet och är en förutsättning för tänkandet (Lindqvist 1996, s.69). Lindqvist skriver vidare att Vygotskij anser att i leken så uttrycker barnen sina känslor, det är ett möte mellan barnets inre (känslor och tankar) och den yttre verkligheten.

Enligt Vygotskij så är språket det redskapet som tolkar världen och att i leken så har språket en stor betydelse. ”I leken tolkar barnet sina upplevelser och ger dem liv” med detta menar Vygotskij att barnen använder sin kreativitet och fantasi (Lindqvist 1996, s.70-71). Vygotskij (1995, s.39) beskriver ”barn kan göra allt av allt” han menar att barns fantasi är kravlös. Espen Jerlang (1999 s.286-287) beskriver Vygotskijs synsätt på lek, där Vygotskij anser att leken är ett sätt där barnen kan tillfredställa sina behov och motiv.

4.2 Jean Piaget's teori

Jerlang (1999) skriver om Piagets teorier om barns utveckling. Han menar att människan utvecklar kunskapen i olika skeden men även i samspel med andra människor i omgivningen. Piaget anser att människan är en levande och social organism. Han anser att människan föds social och har olika medfödda krafter såsom imitation, nyfikenhet och anpassningsförmåga (Jerlang 1999 s.233).

Piaget hävdar att leken är ett viktigt medel för att bearbeta alla problem, intryck och motsättningar som barnet möter (Jerlang (1999 s.240). Genom de rollekarna som barnet prövar så uttrycker barnen sina känslor, upplevelser eller problem. Barnet kan även uppfylla sina önskningar i leken exempelvis om ett barn leker ett starkt lejon så kan barnet kompensera detta för sin svaghet (Jerlang 1999 s.240-241).

Enligt Piaget bör man utgå från barnens intresse och inte tvinga dem till att leka med bestämda aktiviteter. Piaget menar att det finns vuxna som har svårt att acceptera och förstå barnens egen värld. Barnen måste få pröva sin nyfikenhet inför sin omvärld (Jerlang 1999 s.265).

5. Metod

Nedan kommer jag att presentera uppsatsens tillvägagångssätt och överväganden till mitt metodval. Kapitlet inleds med en beskrivning av valet material och mitt urval. Därefter följer en beskrivning hur studiens material har samlats in och hur jag har bearbetat mitt material. Kapitlet avslutas med några etiska ställningstaganden gällande min undersökning.

5.1 Material

Jag har sökt efter litteratur som behandlar lekens betydelse för barns lärande och utveckling och vad forskare från ett historiskt perspektiv har för lekteorier samt tidigare forskning kring fri lek (se sidan 11). Jag har funnit relevant litteratur som kan bidra till att besvara mina frågeställningar (se sidan 8). Jag har valt att göra en undersökning som innefattar intervjuer med fem pedagoger.

Till intervjuundersökningen har jag använt mig av en diktafon för att kunna spela in intervjuerna med syftet att det ska bli lättare att få med så mycket som möjligt av det pedagogerna säger. Emellanåt antecknades det under intervjun.

5.2 Urval

Deltagarna i denna studie består av fem pedagoger då undersökningen präglar ur pedagogers synvinkel om lekens betydelse för barns lärande och utveckling. Ett urval av intervjupersoner har gjorts och skett genom att jag först skickade ut ett missivbrev (se bilaga 1) där jag berättade lite om mig själv och vad syftet med denna studie var. De var positiva till studien och pedagogerna ville medverka.

Urvalet blev till, genom de pedagoger som visade vilja och intresse för studien. Det blev ett intressant urval med pedagoger med olika bakgrunder och åldrar. Pedagogerna arbetar i botkyrka kommun, de har även jobbat olika länge på förskolan och de har olika erfarenheter om den fria leken.

Innan intervjuerna hade jag förberett en intervjuguide (se bilaga 2) och läst litteratur om hur man ska gå tillväga, vad man ska tänka på när man genomför en intervjuundersökning. Staffan Stukát (2005, s.40) beskriver att ska man välja en plats där det är tryggt och lugnt. Enligt Stukát (2005, s.40) ska den som blir intervjuad men även jag inte behöva känna sig hotad eller störd och därför bör platsen vara känd. Jag har därmed valt att intervjua pedagogerna på deras arbetsplats i ett rum där vi förblev ostörda.

Nedan följer en presentation av de informanter som har deltagit i min undersökning. Det kan eventuellt av intresse för läsare att ta del av informanternas bakgrund, ålder, och utbildning.

Informant 1.

Hon är 27 år och har läst interkulturell lärarutbildning mot förskola, förskoleklass och grundskolans tidigare år. Hon har jobbat tre år på förskola och det har varit på samma arbetsplats.

Informant 2.

Hon är förskolelärare och har jobbat som förskolelärare från år 1970, på både förskola och fritids. Hon har bytt arbetsplatser inom de åren som hon har jobbat som förskolelärare. Informant två är 57 år.

Informant 3.

Han är förskolelärare och har jobbat som förskolelärare i fem år. Han har studerat på söderörns högskola. Han är 29 år och har bytt arbetsplatser då han anser att han själv utvecklas av att byta ständigt.

Informant 4.

Hon är 26 år och har studerat på södertörns högskola, interkulturell lärarutbildning, tog examen januari 2009 och sedan dess har hon jobbat som förskolelärare. Hon har inga funderingar på att byta arbetsplats för att hon stortrivs i sitt arbetslag.

Informant 5.

Hon har studerat i Luleå och blev klar år 1985, utbildningen som hon läst var samläsning med lärare, förskolelärare och fritids personal. Hon har arbetat som förskolelärare i omgångar. Hon började jobba i botkyrka kommun år 2009.

Informanterna relaterade att det finns sex avdelningar på förskolan med barn från 1-5 år, en storbarnsavdelning på 34 barn med fem pedagoger och en storbarnsavdelning med 20 barn och tre pedagoger. Sedan finns det en storbarnsavdelning med tillväxt samt resurs barn, på denna avdelning är det cirka 20 barn inklusive resursbarn med tre pedagoger. Det finns tre småbarnsavdelningar med cirka 16 barn vardera och tre pedagoger på avdelningen.

5.3 kvalitativa intervjuer/Validitet och Reliabilitet/ Generaliserbarhet

Jag har använt mig av kvalitativa intervjuer som innebär att man har använt sig av en enkät eller intervjuundersökning med öppna frågor. Stukat (2005, s.39) beskriver att med öppna frågor kan intervjuaren formulera frågorna på ett sätt som hon/han anser vara lättast att förstå. Med öppna frågor blev det lättare för mig att ställa följdfrågor. Stukat (2005, s.39) beskriver även att med följdfrågor får man ett utvecklande och fördjupande svar. Men det är viktigt att hålla sig till ämnet.

Steinar Kvale (1997) introducerar i sin bok, *Den kvalitativa forskningsintervjun* om intervjuers validitet och reliabilitet. Genom att ställa frågan ”mäter du vad du tror att du mäter”? Kvale förklarar att ” i ett bredare perspektiv hänför sig validiteten till den utsträckning i vilken en metod undersöker vad den är avsedd att undersöka”(Kvale, 1997 s.215).

Jag ställde frågor som gav mig beskrivande svar till studiens intervjupersoner, fick jag möjligheten till ökad kunskap om ämnet. Följdfrågorna som ställdes till respondenterna gjorde att jag kunde vara säker om att det som sagts stämde överens med de teoretiska utgångspunkterna. Kvale (1997) beskriver ” att validera är att kontrollera den erhållna informationen, ifrågasätta och att teoretisera”(Kvale 1997, s.214).

För att min studie ska få hög validitet har jag formulerat en intervjuguide (se bilaga 2) utifrån mitt syfte och frågeställningar.

Stukát (2005, s.213) beskriver att med reliabilitet menas mätnoggrannhet. Jag har inte ökat min reliabilitet eftersom att jag inte valde att använda mig av enkäter, eftersom två olika studiemetoder kompletterar varandra och ger undersökningen högre reliabilitet. Diktafonen har varit till stor hjälp.

Generaliserbarhet kan jag utgå ifrån att det gäller den grupp jag har intervjuat. Det vill säga att min forskning och mitt resonemang kring ämnet är kopplat till de fem intervjupersonerna.

5.4 Genomförande

Intervjuerna har genomförts i enskildhet med var och en av pedagogerna för att få fram olika uppfattningar och synsätt utifrån mina forskningsfrågor. Jag valde att genomföra intervjuerna på samma förskola. Min undersökning baseras på fem pedagogers synsätt till lekens betydelse för barns lärande och utveckling och inte hur förskolan förhåller sig till leken.

Intervjuerna har skett med hjälp av intervjuguide (se bilaga 2). Jag har spelat in fem intervjuer med hjälp av diktafon. Varje intervju tog cirka 45-60 minuter.

5.5 Bearbetning och analys av intervjuer

När intervjuerna var avslutade och all information var nerskriven så var det dags att börja transkribera intervjuerna och sammanställa de svar som framkom under intervjun. Först lyssnade jag på alla intervjuer och skrev ned vad pedagogerna hade svarat där jag kallade dem för

pedagog ett, pedagog två och så vidare. Kvale (1997, s.172-173) beskriver att material kan kännas övermäktigt om man inte systematiskt styr upp det efter en avslutad undersökning. Därefter gick jag igenom de antecknade samtalen och bestämde mig för att ha med de delar som kändes mest meningsfulla för mitt undersökningssyfte. Det var tidskrävande arbete men också väldigt stimulerande. Med transkribera menas med att översätta talspråket till skriftlig form.

A.K Larsen (2009, s.130) beskriver i boken *Metod helt enkelt* att efter att ha transkriberat intervjuerna ska man korta ned svaren och utifrån intervjuerna ska man kunna hitta teman i intervjuerna. Jag har delat upp materialet i två teman som framkom i intervjuerna sedan har jag analyserat intervjuerna där jag även plockat ut citat från informanterna som hör ihop med mina frågeställningar men även kopplat dessa citat till litteraturen i analysdelen. Kvale (1997, s.49) beskriver att den kvalitativa forskningsintervjun är ett sätt att försöka förstå världen från personens synvinkel och ger svar på hur individen upplever sin värld. Intervjuerna ger mig en fördjupad insyn på den fria leken och dess betydelse för barns lärande och utveckling enligt informanterna.

Min intention med att dela upp materialet i två teman är för att klargöra min struktur i undersökningen så som jag benämnt tidigare i uppsatsens syfte och frågeställningar (se sidan 8-9).

Jag använde mig av innehållsanalys som menas att hitta mönster eller samband. Larsen (2009, s101-102) beskriver att det är viktigt att systematisera och ordna datamaterialet så att det blir analyserbart. Hon beskriver vidare att innehållsanalys är det mest använda analysättet och syftet är att identifiera mönster, samband eller skillnader(Larsen 2009 s.101). I innehållsanalysen summerar Larsen att det innehåller följande:

Data samlas och görs om till texter

Texterna koddas

Koderna klassificeras i teman eller kategorier

Datamaterialet sorteras enligt dessa kategorier

Datamaterialet granskas, meningsfulla mönster eller processer identifieras

Identifierande mönster utvärderas mot existerande forskning och teorier, överförbar ny kunskap formuleras (Larsen 2009 s.102).

Dessa punkter har jag utgått ifrån när jag har bearbetat min analys av intervjuer.

5.6 Etiskt ställningstagande

Av forskningsetiska skäl, har jag avidentifierat alla som har deltagit i min undersökning. Jag har även tagit hänsyn till vetenskapsrådets fyra krav i min studie. Informanterna hade tidigare blivit informerade om detta, både i form av missivbrev och innan intervjuens start.

Informationskravet: Forskaren ska informera uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare om deras uppgift i projektet och vilka villkor som gäller för deras deltagande. Det är frivilligt och de har rätt att avbryta sin medverkan. (s.7).

Samtyckeskravet: De som medverkar i en undersökning ska ha rätt att självständigt bestämma om, hur länge och på vilka villkor de ska delta. De ska kunna avbryta sin medverkan utan att detta medför negativa följder för dem.(s.9-10).

Konfidentialitetskravet: personal i forskningsprojekt som inkluderar användning av etiskt känsliga uppgifter om enskilda, identifierbara personer bör underteckna en förbindelse om tystnadsplikt beträffande sådana uppgifter.(s.12)

Nyttjandekravet: Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.(s.14).

Vetenskapsrådet(2002)

6. Resultat och Analys av intervjuer

Här nedan presenteras intervjuresultaten i två teman som hör ihop med mina frågeställningar (se frågeställningarna på sidan 8), så som jag nämnt tidigare i metoddelen. Teman har kategoriserats utifrån rubrikerna fri lek och lärande och det andra temat är den fria lekens betydelse för barns utveckling. Jag kommer även att tolka mitt resultat och koppla detta till de teorier som jag tidigare presenterat i delen tidigare forskning.

6.1 Fri lek och lärande

Alla informanter anser att den fria leken är när barnen själva får bestämma vad de vill leka med och styr över leken själv. Ofta när det talas om lek i förskolan, menar informanterna att det är den tid då barnen leker utan att någon vuxen har planerat vad de ska göra. Det är den tiden vi med ett annat ord kallar för ”fri lek”. Det är genom den fria leken barnen får träning i en rad sociala färdigheter nämner alla informanter. Informanterna anser att den fria leken har mycket att bidra med till lärande. De konstaterar att barn som leker lär sig att förstå relationer mellan olika företeelser där barnen hittar sin omvärld och bearbetar företeelser.

Informant 1 nämner att:

”Fri lek för mig är när barnen har möjlighet att leka med det de vill utan att en vuxen petar i det barnen gör, barn behöver ingen vuxen utan de är självständiga individer.”

Informant ett uppger att fri lek för henne är att barnen ska få leka med det de vill. Hon menar att barnen ska fritt få leka med vad de vill och att, hon som pedagog, inte behöver vara inblandat i deras lek. Hon anser att barnen klarar av att hitta nya mönster eller teman till leken själva. Detta kan tolkas utifrån Knutsdotter Oloffsons (1993) skildring, där hon menar att den fria leken skiljer sig från de planerade lekarna i verksamheten och att barn helst vill leka utan att bli bedömda eller styrda av vuxna.

Informant 2 nämner:

”När barnen själva får välja vad de vill leka med men med hjälp från oss pedagoger, då material finns tillgänglig och de får skapa sin lek. På vår avdelning är vi väldigt rädda om våra grejer så vi finns där så grejerna inte förstörs.”

Informant två tycker att barnen ska få själva välja vad de vill leka med, med hjälp av pedagogerna. Hon menar att pedagogerna ska lägga fram material till barnen och utifrån detta material får barnen skapa sin lek. Informant två anser att de är väldigt rädda om deras material som finns på avdelningen. Jag ställer mig själv frågan, är det fri lek då pedagogerna bestämmer och lägger fram material till barnen?

I min undersökning så framkommer olika uppfattningar om barnens fria lek. Informant ett anser att man inte ska störa barnen i den fria leken medan informant två påstår att det är med hjälp av vuxna barnen skapar sin lek.

Vidare relevant för undersökningen så anser alla informanter att den fria leken har en stor betydelse för barns lärande, de lyfter fram att genom lek så lär barnen sig regler och normer, språk, nyfikenhet, empati och sympati. Samtliga pedagoger uttrycker att genom den fria leken bearbetar barnen olika tankar och upplevelser de uttrycker även sina tankar och känslor. Alla informanter nämner att barnen lär sig på ett roligt sätt genom den fria leken. Barnen lär sig att ta ansvar och blir självständiga. Det innebär att barnen får upptäcka sin miljö och kunna få leka, barn får lov att vara barn anser alla informanter. Det är det absolut viktigaste som finns, de kan släppa loss fantasin, ju mer man leker ju mer fantiserar man och får nya tankar och barnens fantasi som styrs mycket av impulser. Informanterna anser att leken är ett sätt där barnen bearbetar verkligheten. Deras syn är densamma som Lillemyr (1990) som skriver att leken fyller många funktioner som exempelvis problemlösning, pröva sina åsikter, värderingar och normer.

Informant 3 säger att:

”I den fria leken har barnen kontrollen och barnen lär sig att ge och ta i det sociala samspelet. Jag anser att de lär sig att använda sin fantasi då allt inte är på svart och vitt. Jag är nog med att barnen ska få skapa det dem vill för att i den fria leken är allt tillåtet och ingenting är konstigt exempelvis om barnen säger att ”Spiderman” är doktor då är det ingenting som är konstigt och den fria leken är genuslös.”

Informant tre uppger att i den fria leken så är ingenting konstigt, då jag ställer mig själv frågan om det förekommer hinder som exempelvis mobbning bland barnen, och barnen har sett på denna film och imiterar filmen till lek med barnen. Hur ska vi pedagoger förklara att vissa

delar i verkligheten eller i vår omvärld är fel? Barnen leker ju? Lillemyr (1990) beskriver att leken är som ett led i uppfostran och den används som hjälpmedel. Hur ska vi pedagoger uppfostra barnen genom leken när barnen upplever otäcka företeelser? Hur ska vi förklara att det är fel att exempelvis slåss?

Informant 2 säger att:

”Den fria lekens betydelse för mig är i stort sett det viktigaste och i allt barnen gör så ingår alltid leken. Leken är ett bra redskap för att utveckla ett demokratiskt tänkande. I den fria leken lär sig barnen turtaganden och inget i den fria leken rangordnas som rätt eller fel då barnen inte känner en stor press”.

Informant två påstår att den fria leken är ett bra redskap för barns lärande och utveckling. Informant två menar med citatet ”inget i den fria leken rangordnas som rätt eller fel”, att barnen inte testas i prov för att barnet ska få godkänt eller underkänt på något. Hon menar vidare att det är självklart att det är fel att slåss eller kalla någon annan för ett öknamn.

Informant 5 konstaterar att:

”Lärandet ska vara lekfullt och spännande och detta är då via den fria leken, fri lek bidrar till, socialt samspel, att man kan göra saker på olika sätt, att lära sig av varandra, empati och man kan lära sig allt genom den fria leken.”

Informant fem berättade även att hon arbetar utifrån barnens behov och intressen där hon exempelvis frågar barnen vad de vill leka med och utifrån det barnen vill leka med så funderar informant fem på hur den fria leken kan bidra till lärande. Hon ger barnen idéer och uppmuntran till att pröva olika saker, i tanke med lärande. Läroplanen (2010) redogör för att förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar.

Mitt resultat visar att den fria leken är en central del i barnens vardag. Informanterna är eniga om att barn lär sig i den fria leken. Min tolkning av informanternas svar är att barnen lär sig empati, sympati, önsknings, behov, nyfikenhet, regler och normer genom den fria leken.

Informanterna ett, två, tre och fyra ser sig som observatörer och medupptäckare i den fria leken eftersom det kan vara en trygghet för barnen men även en motivation. Att kunna vägleda dem till nya begrepp i leken. Man ska kunna vara där för barnen för att kunna ge dem nya utmaningar som kan leda till lärande och ökad självkänsla. Informant fyra lägger stor vikt vid betydelsen av hennes närvaro i barnens fria lek, dels för att det är viktigt att barnen känner trygghet. Informant fyra är närvarande i barnens lek som ett stöd i leken. Om informant fyra ser att något barn inte får lov att vara med i leken hjälper hon till. Informant fyra anser även att som pedagog har man i uppgift att utmana och ge barn idéer till lek. Idéerna kan exempelvis handla om val av material. Informant fyra anser att det är viktigt att vara en förebild, att vara med och stötta och hjälpa de barn som inte kan lekkoderna.

Att lärande sker genom vägledning av vuxna eller barn med större erfarenhet är något som även Vygotskij (2003) visar tydligt i den proximala utvecklingszonen. Den proximala utvecklingszonen betyder att man lär och utvecklas med hjälp av vägledning och uppmuntran från vuxna eller barn.

Informant 4 säger att:

”Man ska finnas där för barnen eftersom vissa barn leker med samma barn och leker med samma ”tema” och då måste vi finnas där för att ge förslag och andra alternativ.”

Informant fyra menar att vissa barn leker med samma kompisar och använder sig av likadana lekar varje dag. Hon nämner vidare att hon brukar ge barnen andra alternativ till leksaker för att de ska få nya förslag.

Men Informant 5 säger:

”Om vi vuxna är inbjudna i leken så deltar jag men då är det efter barnens villkor. I den avdelningen jag jobbar på fungerar det bra, barnen är fullt kapabla till att styra leken själva, så vi stör inte den fria leken om inte det är dags för lunch.”

Informant fem uppger, om hon är inbjuden i barnens lek så deltar hon efter barnens regler. I leken så anses hon inte vara en pedagog eller en vuxen utan ett barn. Åm (1993) beskriver att om man som vuxen är inbjuden i leken så får pedagogerna vara som en gäst och låta barnen ha makten.

Här framkommer tydliga skillnader mellan informant fyra och informant fem där de har olika åsikter om vuxnas deltagande i den fria leken. Informant fyra menar att man ska ge barnen alternativ till att leka med andra teman medan informant fem är med och deltar i leken om barnen bjuder in henne men då ska hon följa barnens regler. Det framkommer en viktig aspekt i resultatet då informanterna anser olika om den vuxnes roll i den fria leken.

Informanterna två, tre och fyra nämner att den fria leken har förändrats under senare tid. De hade mer styrda aktiviteter förr där de bestämde åt barnen.

Av informanternas svar kan jag sammanfatta att fri lek är på barnens villkor, på deras initiativ och det är barnen som bestämmer. När det gäller styrd lek är det oftast pedagogen som har planerat en aktivitet och som har ett syfte med den. Informant fem anser att styrd lek är att man inte vågar lita på barnen.

Informant 1 säger:

”Tråkigt nog har vi alltid haft styrda aktiviteter, och detta har inte förändrat [...] jag känner att de kräver mycket av oss pedagoger där barnen ska vara mer förberedande inför skolstarten och detta är bra på ett sätt, där barnen tränar språk, matematik och tänkande men viktigast av allt så blir det en naturlig övergång från förskola till skola å andra sidan känns det tråkigt för barnen att de ska ha styrda aktiviteter. Man ska utnyttja leken så länge det varar för tiden går fort. Man ska leka av sig”.

Jag: ” Vad beror detta på? Planering? Tidsbrist? och hur utför ni dessa styrda aktiviteter”?

Informant 1 igen:

”Mina arbetskollegor tycker att det är lugnare och skönare när vi bestämmer åt barnen, själv anser jag att det är viktigt att ha fri lek i verksamheten. Och vi utför dessa aktiviteter på ett lekfullt sätt genom att ha rollekar och läser sagor där vi kan diskutera känslor men även matematik sagor, men sen så är det tidsbristen också”.

Informant 5 nämner att:

”Vi har alltid haft ett stort utrymme av fri lek, det som skulle förändras nu är att ha ännu mer fri lek (ett skratt) det är synd att jag behöver avbryta barnen när det är dags för dem att gå hem eller om vi ska ut där jag avbryter leken. Synd så anser föräldrarna att det är för mycket lek, och vi hör alltid dem fråga om deras barn BARA har lekt under dagen. På min avdelning litar vi på barnen”.

Jag: *”Är det negativt att avbryta den fria leken?”*

Informant 5 igen:

”Nej, jag har inte märkt av det på min avdelning eftersom barnen är medvetna om att de kan fortsätta leka dagen efter, vi har ju ett stort utrymme av lek så de känner att de kan ta igen eller fortsätta en annan dag”.

I detta resultat så framkommer det olika svar från informanterna. Informant ett har styrda aktiviteter på sin avdelning medan informant fem har sin fria lek på sin avdelning och anser att den styrda leken är ett sätt som tyder på att man inte litar på barnen.

Alla informanter är övertygade om att den fria leken och lärandet går hand i hand, för att få ett lustfyllt lärande så måste leken och den fria leken vara inblandad på ett eller annan sätt. Så det jag har kommit fram till är att informanterna anser att det finns möjligheter i leken som leder till lärande. Samtliga pedagoger konstaterar även att barnen lär sig mer av varandra än om de frågar en vuxen, barnen lär sig att förhandla och komma överens ett exempel som informant två ger är om barnen är oense om något så inser de att de måste ändra sina åsikter eller övertala sina vänner.

Barnen lär sig även att imitera varandra eller så kommunicerar de om vilka regler som gäller när de ska leka tillsammans. Informant ett berättade även att barnen provar olika roller som de inte har i verkligheten och på så sätt tror hon att de lär sig att känna hur det kan vara en populär människa eller en människa som är i underläge men lär sig även att upptäcka nya förmågor hos sig själva.

Informant ett anser att genom barnens fantasi kan de sätta ihop delar av verkligheten som exempelvis erfarenheter, en händelse som de har varit med om eller något det barnen har sett eller hört. Barnen lär sig även turtaganden förstå kompisarnas orsak till företeelserna. Piaget

(1999) anser att man ska utgå ifrån barnens önskningar och inte tvinga dem till att leka, han hävdar att barnen ska ha sina rollekar såsom informant ett nämnde om att barnen provar olika roller som de inte har i verkligheten. Genom leken så anser Piaget att man lär sig socialt, skapar en nyfikenhet och imiterar andra barn eller vuxna.

6.2 Den fria lekens betydelse för barns utveckling

Alla informanter är eniga om att det är genom den fria leken som barnen utvecklar sin fantasi, sinnen och kompetensutveckling. Informanterna har betonat vikten av den fria leken som erbjuds till barnen och att den bidrar till att utveckla färdigheter. I dessa färdigheter ingår det socialt samspel, utveckling av språk, motorik, förhållningssätt och empati. Informant ett nämner åter att det är synd att de har styrda aktiviteter i sin avdelning men ibland gör hon ändå det hon tycker är bäst för barnen.

Alla informanter anser för att utveckla sitt lärande socialt är det även viktigt att det finns material, tid och utrymme, barnen ska kunna röra sig fritt och använda sin fantasi. Samtliga informanter anser att deras roll i leken är att motivera eller uppmuntra barnen till något annat som kan bidra till mer lärande och utveckling. Även Vygotskij (1996) anser att barnen utvecklar språket, fantasin och kreativiteten genom leken. Han menar att barnen lär sig det sociala livet. Vygotskij (2003) beskriver fyra steg för barns lärande och utveckling som jag har benämnt i teoridelen (s.16). Piaget's teori om lek och barns utveckling beskriver han att människan utvecklar kunskapen i olika skeden men även i samspel med andra människor i omgivningen. Piaget anser att människan är en levande och social organism.

Alla informanter poängterar att när barn leker och samspelar med varandra, utvecklar de sin förmåga att kommunicera, hitta vänner som de kan dela intressen med och någon som de kan leka med, barnen skapar även en personlighet i den fria leken.

Min tolkning är att informanterna och författarna var eniga och hade en positiv inställning till den fria leken som leder till utveckling och lärande. De uppfattar att det finns fördelar med

den fria leken. I detta ingår utveckling, språk, självständighet, lärande på ett roligt sätt, skapande av personlighet, tänka, vänskap, glädje, kreativitet, koncentration, kommunikation, kroppsuppfattning, regler och normer och trygghet.

Nackdelen med den fria leken enligt informant ett, tre och fyra kan vara när leken blir för våldsam och börjar spåra ur eller om något barn är utanför och inte får vara med och leka.

Informant 2 säger:

“jag ser inga nackdelar med den fria leken och fördelen är att barnen lär sig att ta hänsyn till varandras åsikter och de lär sig ut av varandra exempelvis om ett barn har sett eller varit med om något och det här barnet berättar sin historia till de andra barnen då lär de sig” ”det är därför vi har ett stort utrymme av den fria leken för att barnen ska lära sig i sociala samspel och vi använder oss sällan av datorer för jag ser det som en envägs kommunikation”.

Informant 5 säger:

”Om det blir för mycket av det lekande, med samma saker, samma kompisar då kanske det sätter stopp i utvecklingen, man ska leka till ett viss mån”.

Ur resultatet kan man se att alla informanter är eniga och menar, om barnen använder sina kreativa insikter utvecklar barnen sin nyfikenhet på världen runt omkring. Barnen utvecklar att samspela i grupp och hantera konflikter och utvecklar sitt språk och begreppsförråd. informanterna ett, två, tre och fyra anser även att leken kan ha hinder om det blir stopp i utveckling eller leker med samma tema, konflikter kan uppstå bland barnen. Medan informant fem inte ser några nackdelar med den fria leken. Läroplanen för förskolan 2010 beskriver att barnen ska utveckla sin nyfikenhet och sin lust samt förmåga att leka och lära och utveckla självständighet och tillit till sin egen förmåga. Ett annat mål som läroplanen vill att barnet ska uppnå är att barnet utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama.

6.3 Resultat i förhållande till tidigare forskning

I detta avsnitt redogör jag mitt empiriska resultat utifrån frågeställningarna, kopplat till tidigare forskning.

6.3.1 Fri lek och lärande

I Mitt resultat har jag funnit svar från informanterna, som både stämmer överens och avviker från tidigare forskning. Tittar vi på frågan om vad fri lek är, är det många svar från informanterna, som överensstämmer med de teorier jag presenterade tidigare i min studie, att den fria leken är när barnen själva får bestämma vad de vill leka med och styr över leken själv. Rasmussen Hangård (1993) beskriver att vuxna inte bör delta i barnens fria lek eftersom det blir besvärligt för dem men i gengäld ska den vuxne hjälpa till om något barn är utanför. Han framställer även att fri lek är något barnen själva väljer sina aktiviteter. Åm (1993) beskriver däremot att om den vuxne är inbjuden i leken så ska den som vuxen vara gäst i barnens lek. Lillemyr (2002) beskriver att leken är viktig i förskolans verksamhet och i leken så använder barnen sin fantasi för att lära och utforska sin omvärld, leken är en frivillig aktivitet som barnen själva väljer att delta i. Samuelsson och Carlsson (2003) beskriver även att fria leken är det barnen själva avgör vad de vill leka med och med vem de vill leka med. Informant ett anser att man inte ska störa barnen i den fria leken medan informant två påstår att det är med hjälp av vuxna barnen skapar sin lek.

Alla informanterna menar att fri lek är lärande och i detta lärande så ingår det regler och normer, språk, nyfikenhet, empati och sympati. Alla informanter uttrycker även att genom den fria leken bearbetar barnen olika tankar och upplevelser de uttrycker även sina tankar och känslor. Både Lindqvist (1996) Lillemyr (1990) och Knutsdotter Olofsson anser att leken ger en kännedom om världen, skapar sin identitet och bearbetning av fantasi och känslor. Knutsdotter Oloffson (1996) beskriver att i leken så är allt möjligt. Informant tre anser att ingenting är konstigt i den fria leken barnen kan leka vem dem vill i leken med olika personer menar informant tre.

Det som har framkommit i mitt resultat är att Rasmussen Hangård (1983) anser att en del barn använder samma tema gång på gång, det kan vara tecken på att barnen har svårt att komma till rätta med vissa sidor av verkligheten. Informant fyra anser att det kan vara en trygghet för barnen men även en motivation. Att kunna vägleda dem till nya begrepp i leken. Man ska kunna vara där för barnen för att kunna ge dem nya utmaningar som kan leda till lärande och ökad självkänsla. Medan informant fem inte håller med om detta resonemang. Informant fem anser att barnen är fullt kapabla till att klara sig själva.

Det framkommer en viktig aspekt i resultatet då informanterna anser olika om den vuxnes roll i den fria leken. Informant fyra och Rasmussen (1983) anser att man ska vägleda barnen till andra teman medan informant fem och även Rasmussen anser att barnen kan styra leken själva och barnen ska vara fria från vuxna.

Att vuxna inte ska styra barnens lek är något som överensstämmer i mitt resultat då informanterna inte tycker att man ska styra barnens lek. Informant ett som använde sig av styrda lekar gjorde inte det av egen vilja utan hennes arbetskollegor vill arbeta utifrån styrda aktiviteter. Författarna Noren (1991), Tullgren(2003) och Knutsdotter Olofsson (1996) anser att vuxna inte ska störa barnens lek men viktigt att se till att material, utrymme och tid finns tillgänglig. De anser även att barn vill helst inte bli styrda eller bedömda när de leker, för leken är något spännande och roligt för barnen.

Alla fem informanter som angivits på min undersökning är eniga om att fri lek bidrar till lärande.

6.3.2 Den fria lekens betydelse för barns utveckling

Litteraturen som jag använt mig av tar upp många aspekter av lekens betydelse för barns utveckling. Det framkommer i mitt resultat att barnen utvecklar sin kompetensutveckling, språk, motorik och socialt samspel. Alla informanterna menar att barnen utvecklas socialt med andra i sin omgivning, exempelvis nya vänner, nya intressen och skapar sin personlighet. Även Vygotskij (1996) påpekar på att barnen utvecklar språket, fantasin och kreativiteten genom leken. Han menar att barnen lär sig det sociala livet som vi människor har. Piaget's (1999) anser att barn utvecklar kunskapen i olika skeden men även i samspel med andra människor i omgivningen.

Lillemyr (2002), Knutsdotter Olofsson (1996) och Wahlund (1990) beskriver att leken är en viktig grund för barns lärande och utveckling. Genom leken stimulerar barnen sociala samspel, fantasi, språk och sin kreativitet och utan leken så sker det ingen utveckling.

Både författarna och fyra av informanterna menar att leken kan skapa hinder.

Gunni Kärrby(1990) konstaterar att arbetsmiljön i förskolan påverkar stress och skapar konflikter bland barnen om utrymmet är liten (Noren 1991, s.95). Nackdelen med den fria leken enligt informant ett, tre och fyra kan vara när leken blir för våldsam och börjar spåra ur eller om något barn är utanför och inte får vara med och leka.

Tullgren(2003) skriver att det är själva aktiviteten i leken som har en positiv betydelse för barns lärande och utveckling. Det vill säga att barnet måste vara aktiv i leken för att inte gå miste om lekens utvecklande och lärande.

7 Slutsatser och slutdiskussion

I detta avsnitt kommer jag att presentera metoddiskussion och avslutandediskussion, förslag på vidareforskning och vad denna studie har för relevans i läraryrket. Sedan har jag avslutat min studie med en dikt.

7.1 Metoddiskussion

I denna studie har jag använt mig av en kvalitativ metod. Ursprungligen var tanken att jag skulle använda mig av intervjuer och observationer för att få svar på mina frågeställningar, men jag insåg att det skulle bli väldigt tidskrävande att intervjua och observera. Men insåg tidigt att jag inte skulle få ut något av observationerna som skulle besvara på mina frågeställningar. Därför valde jag att använda mig av intervjuer och det genomfördes problemfritt.

Om jag istället för en kvalitativ studie hade gjort en kvantitativ studie, som en enkätstudie med ett antal informanter, tror jag att det hade varit svårt att få en uppfattning om pedagogernas syn på den fria lekens betydelse för barns lärande och utveckling. Det hade varit svårt att formulera frågor som inte är styrande. Larsen (2009, s. 25-27) beskriver fördelar och nackdelar med de två huvudmetoderna (kvalitativ och kvantitativ). Fördelen med en kvantitativ metod är att man kan begränsa mängden information till det man är intresserad av genom att fastställa frågorna i förväg och informanterna bara svarar på dessa frågor. Avgränsningen blir då tydligare när man använder fasta svars kategorier.

Nackdelen med en kvantitativ metod är att man kanske inte får all information som man kanske behöver, man kanske vill fråga om fler saker för att få en bättre förståelse. Det är då svårt att uppnå en god validitet genom en kvantitativ metod. Fördelen med en kvalitativ metod är att forskaren kan gå på djupet när det är nödvändigt och ger bättre möjligheter till en helhetsförståelse av ett fenomen. En annan fördel med kvalitativ metod är att forskaren vid intervju-tillfället kan ställa följdfrågor och få fördjupande och utvecklande svar. Missförstånd och ytterligare förklaringar av ett fenomen kan diskuteras fritt. Nackdelen med en kvalitativ metod

är svårare och tidskrävande att behandla data efteråt. ”En annan nackdel är att människor inte alltid är sanningsenliga i kvalitativa intervjuer; det är svårare att vara ärlig när intervjuaren sitter framför dig”(Larsen 2009, s.27).

7.2 Avslutandediskussion

Min studie om fem pedagogers syn på den fria leken och den fria lekens lärande och utveckling kommer resultatet presenteras nedan, utifrån min tolkning.

Mitt forskningsresultat kan inte generaliseras till att gälla alla lärares syn och erfarenheter gällande fri lek utan endast till de fem pedagogernas uppfattningar.

Syftet med redogörandet av resultaten av intervjuerna är att ge svar på mina grundläggande frågeställningar, det vill säga:

Vad har pedagogerna för syn på den fria leken?

Vilken betydelse anser pedagogerna att den fria leken har för barns lärande och utveckling?

I min studie har jag kommit fram till att de fem informanterna anser att den fria leken har en stor betydelse för barns lärande och utveckling. Enligt informanterna är den fria leken en viktig del av verksamheten. Den fria leken främjar barns glädje, motivation, intresse och önskinningar. Min tolkning är att barn blir utmanade till lek och lärande i verksamheten, när informanterna utgår ifrån barnens intresse.

Mitt resultat visar att den fria leken är när barn får möjlighet att själva välja sin aktivitet enligt informanterna. Barnen ska ha tillgång till berikande material och utrymme enligt informanterna. Det som däremot inte är tillfredställande enligt mig är att barnen många gånger inte har möjlighet till att utveckla den fria leken eftersom den inte alltid är fri i våra ögon. Barnen får oftast riktlinjer om vad som ska göras och på vilket sätt. När barn leker så leker de för att det är roligt. Utveckling och lärande är något som barnen får på köpet genom sin lek. Vad händer när barnen får riktlinjer om vad som ska göras och på vilket sätt? Ska barnens fantasi försvinna på grund av riktlinjer? Förändras barnens intresse till leken när de begränsas av oss vuxna? Som pedagog är det viktigt att sätta barnens idéer och behov i fokus för att utveckla leken på bästa möjliga sätt.

Resultatet för den fria lekens betydelse för barns lärande och utveckling enligt informanterna är att barnen lär sig att använda fantasin, sociala samspel med varandra, empati och sympati. Barnen lär sig även att ta ansvar och lösa konflikter och problem som de stöter på dagligen.

Informanterna som var med i min undersökning hade ett positivt synsätt på den fria leken, de ansåg att den fria leken är viktig för barns kompetensutveckling. Informant ett önskar att den fria leken ska få mer utrymme i verksamheten. Informant ett anser även att det fortfarande framkommer styrda aktiviteter i verksamheten eftersom informanterna har regler och rutiner som är svåra att förändra om inte kollegorna är villiga till att släppa taget om barnen. Piaget (1999) betonade vikten av att man ska låta barnen agera utifrån sina intressen och inte bli tvingade. Jag anser att allt är möjligt och det går att ändra om man bara vill och är villig.

Informant ett, tre, fyra och fem ansåg att den fria leken kan ha hinder som leder till konflikter bland barnen medan informant två anser att den fria leken inte har nackdelar eller hinder. På vilket sätt anser informant två att den fria leken inte har nackdelar eller hinder? Jag anser att det är positivt att tänka i dem banorna, men samtidigt måste vi vara realistiska och inse att det alltid kan uppstå hinder på vägen. Det behöver dock inte innebära att det är något negativt, utan man ska försöka se det från ett utvecklingsperspektiv, hinder kan enligt mig lösas om man gör det tillsammans med sina kollegor och därefter arbetar med sitt ”nya problemlösande” med barnen.

Jag anser att pedagoger ska ta tillvara på barns intressen och erfarenheter, den fria leken bör få mer utrymme i den pedagogiska verksamheten. Jag uppfattar även att leken måste vara lustfylld och rolig för barnen, min tolkning av den fria leken är att leken bidrar till lärande. Nöjer vi oss om vi nu vet att barnen lär sig av leken? Hur kan vi pedagoger utveckla synen på den fria leken? Vi kan utveckla leken genom att man diskuterar med barnen vad fri lek är för något. Men hur skulle man kunna ta upp det med barnen på deras nivå? Vi pedagoger kan utveckla lärandet genom att ta upp olika begrepp med barnen exempelvis vad är fantasi? Vad är empati och sympati? Lillemyr (1990) beskriver att barn leker det man ser i verkligheten då barnen även kan använda dessa begrepp i sin vardag.

Avslutningsvis anser jag att det är positivt att de informanter som jag intervjuat har en positiv synsätt på leken men den räcker inte, man ska fortsätta att kämpa att skapa en större kunskap om

lekens betydelse i förskolan. Det är viktigt att vi som pedagoger ständigt uppdaterar oss med hjälp av bland annat läroplanen, av varandra och media, då samhället ständigt befinner sig i förändring.

7.3 Förslag på fortsatt forskning

Många tankar har väckts i mitt examensarbete. Ett ämne som skulle vara intressant att undersöka är den fria lekens betydelse ur föräldrarnas perspektiv, det vore intressant att veta vad föräldrar har för uppfattning om den fria leken. En annan aspekt att undersöka den fria leken kan vara att undersöka den i andra kulturer och länder för att se likheter eller skillnader. De flesta pedagogerna som jag intervjuade ansåg att deras närvaro var viktigt för att stödja och utveckla leken då man kan göra en ny forskning genom att observera pedagoger och ser hur de förhåller sig till den fria leken, hur utvecklar pedagogerna leken, kan inte barnen utveckla leken själva? Är det positivt eller negativt med deras närvaro?

7.4 Relevans studie för läraryrket

De resultat jag har kommit fram till i min studie är relevans för läraryrket.

Alla pedagoger och övriga vuxna bör ta vara på leken i förskolan/ hemma. Läroplanen för förskolan beskriver att ” *Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande ska präglade verksamheten i förskolan* ”(Lpfö, 98 s.6).

Hur vi pedagoger arbetar och förhåller oss till leken har relevans för läraryrket. Att ta tillvara på barns intressen och ha ett stort utrymme till den fria leken i verksamheten anser jag att vi lärare kan ta lärdom av.

7.5 Avslutning

Jag anser att den fria leken är viktig för barns lärande och utveckling. Det är tråkigt att det finns pedagoger som inte sätter något värde på leken.

När jag vikarierar i förskola får jag ofta höra föräldrarna fråga sina barn ”har du bara lekt idag”? Informant tre gav mig en dikt som handlar om lekens betydelse ur ett barns perspektiv. Dikten heter ”har du bara lekt idag”. Jag avslutar detta arbete med denna dikt i hopp om att läsare tycker att den är bra och ger en tankeställare om hur viktig leken är.

Några tankar från okänd författare kring leken i förskolan.

Idag hade jag matte och naturkunskap, jag rostade bröd.

Jag halverade, delade, räknade, mätte, med ögon och öron och huvud som stöd.

Jag lade till och drog ifrån på samma gång.

Jag använder magneter, klossar och sjung en sång.

Om regnbågar och hur man mäter vikt lärde jag.

Så snälla, säg inte ”HAR DU BARA LEKT IDAG?”

Du förstår, att dela med mig när jag leker får jag pröva.

Att lösa problem i min lek får jag pröva.

Jag lär mig lyssna och tala tydligt så andra förstår.

Att vänta på min tur och varför vi inomhus går.

Att läsa mitt namn och skriva det samma

Att trösta en vän som saknar sin mamma.

Att vara en kompis och hjälpa till.

att man inte kan få allt som man vill.

Att lösa konflikter med ord och inte slag.

Så snälla säg inte: ”VA HAR DU BARA LEKT IDAG?”

Jag lärde mig om en snigel och en snok.

Åt vilket håll man läser en bok.

Att göra sådant som känns svårt.

Att ta ansvar för det som är vårt

Att uttrycka tankar i egna ord.

Att JAG är viktig på vår jord.

Att rita ett huvud med fötter på.

Att den som är liten är bra ändå.

Kunde jag berätta så skulle jag.

Så snälla, säg inte:

”HAR DU BARA LEKT IDAG?” <http://partillekil.skolbloggen.se/2011/10/07/har-du-bara-lekt-idag/> (2011-10-12).

Figur 1: Informant fem gav mig detta, då de har den upphängt på väggen på avdelningen.

8 Käll- och litteraturförteckning

Gedin, Marika & Sjöblom, Yvonne (1995). *Från Frøbels gåvor till Reggios regnbåge: [om alternativ före skolan]*. 1. uppl. Stockholm: Bonnier utbildning

Grönvall, Karin (red.) (1990). *Utan lek inget liv: 19 variationer på ett tema*. Stockholm: [Författares bokmaskin]

Egeberg, Sonja & Jerlang, Espen (1999). *Utvecklingspsykologiska teorier: en introduktion*. 3., [utök.] uppl. Stockholm: Liber

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (1996). *De små mästarna: om den fria lekens pedagogik*. Stockholm: HLS

Krokmark, Tomas (red.) (2003). *Den tidlösa pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur

Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Lillemyr, Ole Fredrik (1990). *Lek på allvar: teorier om lek under förskoleåren*. Lund: Studentlitteratur

Lillemyr, Ole Fredrik (2002). *Lek - upplevelse - lärande i förskola och skola*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Lindqvist, Gunilla (1996). *Lekens möjligheter: om skapande lekpedagogik i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur

Norén-Björn, Eva (1990). *Våga satsa på leken*. Stockholm: Liber

Pramling Samuelsson, Ingrid & Asplund Carlsson, Maj (2003). *Det lekande lärande barnet: i en utvecklingspedagogisk teori*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Hangaard Rasmussen, Torben (1979). *Lekens betydelse: en studie i förskolebarnets psykiska utveckling*. Lund: LiberLäromedel

Hangaard Rasmussen, Torben (1993). *Den vilda leken*. Lund: Studentlitteratur

Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

SOU 1972:26 Förskolan: *Betänkande av 1968 års barnstugeutredning*. Stockholm: Allmänna förlaget.

Tullgren, Charlotte (2003). *Den välreglerade friheten: att konstruera det lekande barnet*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2004
Tillgänglig på Internet: http://www.lub.lu.se/luft/diss/soc_474/soc_474_transit.html

Vygotskij, Lev Semenovič (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos

Åm, Eli (1986). *Leken i förskolan: de vuxnas roll*. Stockholm: Natur och kultur

Öhman, Margareta (1996). *Empati genom lek och språk*. 1. uppl. Stockholm:

Elektroniska källor

Läroplan för förskolan. Reviderad 2010

http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D1067 (2011-09-28)

Okänd författare, dikten: Har du bara lekt idag?

<http://partillekil.skolbloggen.se/2011/10/07/har-du-bara-lekt-idag/> (2011-10-12).

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig*

http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf (2011-10-05).

9. Appendix

Bilaga 1 Missivbrev

Hej, Jag heter Petra Serti och läser min sista termin på lärarprogrammet vid Södertörns Högskola. Just nu skriver jag den sista uppgiften/ uppsatsen i utbildningen som är ett examensarbete. I mitt examensarbete har jag tänkt undersöka pedagogers syn på den fria lekens betydelse för barns lärande och utveckling.

Jag skulle vara tacksam om du vill delta i min undersökning genom att jag får göra en intervju med dig. Jag kommer att spela in intervjun med hjälp av diktafon och endast jag kommer att lyssna på intervjuerna i efterhand, jag kommer att transkribera och analysera svaren i mitt examensarbete.

Svaren kommer också att behandlas anonymt i examensarbetet. Intervjun beräknas ta cirka 45-60 minuter.

Tack för att du tar dig tid för att medverka i mitt examensarbete!

Maila mig om det är något du undrar över!

Petra Serti

[Pxxxxxxxxx @hotmail.com](mailto:Pxxxxxxxxx@hotmail.com)

Bilaga 2

Intervjufrågor

1. kan du berätta lite om dig själv (utbildning, hur länge du arbetat som pedagog)?
2. kan du berätta lite om förskolan(avdelningar, antal barn)?
3. vad är din personliga erfarenhet av fri lek?
4. Vad innebär fri lek för dig?
5. vad anser du att barn utvecklar/lär sig under den fria leken?
6. Hur lär sig respektive utvecklas barnen genom leken?
7. Tycker du att vi vuxna ska delta i leken? Varför? / Varför inte?
8. Hur stort utrymme får den fria leken i verksamheten?
9. Vilka fördelar och nackdelar för barns lärande och utveckling har den fria leken?
10. Upplever du att det förekommer tillfällen då du är tvungen att avbryta den ”fria leken”? I så fall, när? Hur påverkas detta? Negativt eller positivt?